

ikonik tasarım

Iconic Design¹

Alan S. Brown²

Önde gelen altı endüstriyel tasarımcıya hangi ürünlerin kendilerine esin kattığını sorduk. Seçimlerindeki kapsam genişliği beklenmedik düzeyde oldu.

Bir ürünü ilk kez gördüğümüzde, o ürünün şeklinde bize konuşulmamış bir vaadi ileten bir şeyler vardır. Merdiven dayanaklı olacaktır. Kanepeler rahat olacaktır. Makas keskin olacaktır. Ürünlerin birer ikon, (bu kategoriye tanımlayan türden) birer simge haline alması biçim ile işlevin mükemmel biçimde eşleşmesiyle olur. Bir vaat oluşturmakla yetinmez, bu vaadi bize iletirler.

Örneğin Harley-Davidson'u ele alalım. Bizim motosiklet imgemizi tanımlar, çünkü görüldüğü kadar kuvvetli ve hızlıdır. Benzer biçimde Bang & Olufsen'in minimal şıklıktaki stereo sistemi, New York Modern Sanatlar Müzesi'nin kâhıcı koleksiyonunun bir parçasıdır; ancak ondan dışarıya verilen müziğin de olağanüstü olduğunu belirtelim. Bunun nedeni, mühendislerin ses sistemini psikoakustik ilkeler çerçevesinde inşa etmiş olmalarıydı. iPhone, dışarıdan fazla özelliği olmayan bir alet gibi görünür; ama uygulamaları sanal açıdan neredeyse sınırsız bir işlevsellik gösterir.

Daha olağan düzeyde bir örnek verirsek,

¹ Mechanical Engineering (The Magazine of ASME) dergisinin Mart 2014 sayısında yayımlanan yazı, Barış Gönülşen tarafından dilimize çevrilmiştir.

Fotoğraf hakları: Bang & Olufsen © Bang & Olufsen a/s | Hoover © TTI Floor Care North America | Harley Davidson © satina/123rf

² Alan S. Brown, Mechanical Engineering Dergisi Editör Yardımcısı.

Henry Dreyfuss'un Honeywell için yaptığı dairesele tasarım, bir termostatın nasıl görünmesi ve çalışması konusundaki fikirlerimizi yeniden şekillendirdi. Endüstriyel tasarımın öncülerinden ve Amerikan Endüstriyel Tasarım Derneği [Industrial Design Society of America] kurucularından Dreyfuss, biçim ve işlevi bütünleştirme becerisiyle sonraki Amerikan tasarımcı kuşaklarını etkiledi.

Bir başka örnek, onun 1936 yılındaki Hoover 150 elektrik süpürgesi tasarımıdır. Dreyfuss, açıkta bırakılan bir motoru bakalit bir başlıkla kapatmış ve böylece tüketim mallarında on yıllar boyunca yeniden yaratılacak şık bir stil yaratmıştı. Bununla kalmamış, hafif malzemeler kullanarak ve toz torbasını daha az göze batacak şekilde yeniden

tasarlayarak süpürgeyi daha hafif ve daha rahat manevra yapabilir hale getirmişti.

Dreyfuss, modernist 20th Century Limited lokomotifinden Western Electric'in 302'sine ve Princess telefonlarına dek uzanan çok sayıda başka ürün tasarımına da imza attı. Genellikle bunların her birine kendi dönemlerinde, bugün iPhone'un akıllı telefonlara damga vurmasıyla tamamen aynı tarzda kategorilerinin örneği olmaları nedeniyle ikonik tasarımlar gözüyle bakılmaktadır.

Buna rağmen, en başarılı altı endüstriyel tasarımcıya etkilendikleri ikonik işlerden bahsetmelerini istediğimizde beklenmedik sonuçlarla karşılaştık. İçlerinden bazıları klasik ikonik tasarımları seçerken bazıları da kendilerine ki-

şisel olarak hitap eden ürünleri seçtiler.

Verdikleri yanıtların gösterdiği, belki de endüstriyel tasarımcıların bugün boşlukları tasarım problemlerinin çözümünü esinleyecek kaynakları klasik örneklerden canlı yeni ürünlere dek, tıpkı mühendisler gibi her yerden bulabildikleridir.

Daha olağan düzeyde bir örnek verirsek, Henry Dreyfuss'un Honeywell için yaptığı dairesele tasarım, bir termostatın nasıl görünmesi ve çalışması konusundaki fikirlerimizi yeniden şekillendirdi. Endüstriyel tasarımın öncülerinden ve Amerikan Endüstriyel Tasarım Derneği [Industrial Design Society of America] kurucularından Dreyfuss, biçim ve işlevi bütünleştirme becerisiyle sonraki Amerikan tasarımcı kuşaklarını etkiledi.

HERMAN MILLER AERON KOLTUĞU

HERMAN MILLER AERON CHAIR³

Charles Austen Angell⁴

İkon, insanların o kategoride ufuk açıcı bir örnek olarak gördükleri şeye denir. Bu, Xerox fotokopi makinesi gibi bir ilk veya iPhone gibi en iyisi olabilir. Benim için bu, Herman Miller Aeron Koltuğu'dur. Adımı bir kez söyleyin, onu hiç kullanmamış olanlar bile neden bahsettiğinizi anlayacaktır.

Kendine özgü bir estetiğe sahip olmasına karşın, Aeron Koltuğu insanların tasarım denince düşündüğü heyselsi öğelerin ötesine geçer. En iyi tasarımlar, müthiş bir estetiğin yanı sıra, insan odaklı bir işlevselliğe, mekanik mükemmeliyete ve piyasa etkisine sahiptir. Bu sayılanları söz konusu kategoriye girmelerini sağlayan bir tarzda bir araya getirirler.

Koltuğa baktığımızda, taşıdığı iç içe geçen malzeme dokusu ona, bir tür saldırgan siyah renklendirmeyle dengelenen, bir hafiflik hissi verir. Pürüzsüz, modern ve kuvvetli görünür. Bu estetik, bize nasıl bir performans sergileyeceğine ve

kalitesi ve mekaniğine ilişkin bir vaatte bulunur.

Koltuk üzerine oturduğunuzda ucuzmuş gibi hissettirmez. Sırtınızdaki örgü kafes serindir ve ısınmaz. Yükseklik, eğim, bel desteği, vücut duruşu ve kol dayanakları için yerleştirilmiş bir denetim tertibi vardır ve böylelikle gerekli ayarlamaları yaparak bedeninizin rahat ettiği biçimde oturabilirsiniz. İnanılmaz rahat bir biçimde uzun süreler boyunca oturmanın olanaklı olduğu bir koltuktur.

Aeron Koltuğu gerçekten de büyük bir endüstriyel tasarım projesidir. Tasarımcıları Bill Stumpf ve Don Chadwick, üzerinde deneyler yaptıkları yüzlerce prototipi üretmek için iki yıllarını harcamışlardır. Bu zaman, sınırlı bir programdan çıktığını çok nadiren gördüğümüz bir geliştirme sürecidir.

Ulaşılan sonuç, görmek isteyen gözlerin reddedemeyeceği bir gerçek olarak çok daha yüksek düzeydeki bir insan mer-

kezli tasarım olmuştur. Benim üzerimde etkisi olmuştur ve çok sayıda genç tasarımcıya etki etmeye devam etmektedir. Bu tasarımın bir toplumsal tutuma karşılık geldiğini ve insanları tasarım sorununun merkezine yerleştirmek zorunda olduğumuzu aklımızda tuttuğumuzda, zaten çözümün yarısına ulaştığımız demektir.

CINELLI YOL BİSİKLETİ

CINELLI ROAD BICYCLE⁵

Don Chadwic⁶

Bill Stumpf ve ben, Aeron Koltuğu konusunda işbirliği yapmadan önce, birlikte yine Hermann Miller için Equa Koltuğu üzerinde çalışıyorduk. Minneapolis'teki Walker Sanat Merkezi [Walker Art Center] Design Quarterly dergisinde koltuğa yer verdi ve onu bir sergisine dahil etti. Sergiye ikimiz de katıldık ve orada birçok müthiş tasarımın olduğunu gördük.

İçlerinde gerçekten göze çarpana Cinelli'nin yaptığı kırmızı bir İtalyan yol bisikletiydi. İşte bu noktada etkileşimden bahsedebilirsiniz! Bizim açımızdan kullanıcıya maksimum fayda sağlayan minimal yapısı yönüyle bu saf bir tasarım örneğiydi.

Her şeyi o kadar güzel yapılmış ve öyle kusursuzca ayrıntılandırılmıştı ki: Gövdesi epeyce hafif, ama aynı zamanda da sertti, böylece kuvveti pedallardan tekerleklerle etkin bir biçimde iletilebiliyordu. Bütün bileşenleri (vitesleri, vites dişlileri ve frenleri) yapan Campagnolo makine parçalarının işlenmesinde ortaya çıkardığı estetik ve kesinlikle ün kazanmıştı. Estetik ve kalite uyumu, aşağıda gövdeyi bir arada tutan bağlantılara dek tam anlamıyla mükemmeldi.

Biçiminin işlevinin izinden gidişini de çok sevdi. Bu bisiklet, sadece bir yapıyı tanımlamak için gerekenlere sahip olması ve kullanıcıya sürebileceği en güzel şekilde ayarlanabilir bir araç sağlamasıyla en az sayıda parçanın kullanımıyla yetinmişti. Onun Aeron Koltuğu hakkında verdiğimiz bazı kararları etkilediğini itiraf etmeliyiz.

Örneğin biz de maksimum ayarlama ve rahatlığa ulaşmak için minimum miktarda malzeme kullanmaya çalıştık. Koltuktaki ayarlamaların çoğu bir kab-

lo sistemi aracılığıyla hayata geçirildi. Böylece, sanırım ofis koltuklarında ilk kez açıktan kablo kullananlardan biri olduk. Bu, doğrudan bisikletten alınmıştı. Koltuğun işlevlerini kutlamak istemiştik ve bunu kabloları açıkta bırakarak yaptık.

Aslında bilgisayar önünde saatler geçiren insanların gereksinimlerine yanıt olacak bir koltuk arayışındaydık ve böylesi hedef odaklı bir koltuğun hukuk büroları, bankalar ve şirketlerde bu kadar tutulmasına çok şaşırdığımızı da belirtelim.

XOOTR⁷

Mark Dziersk⁸

Endüstriyel tasarımcılığa başlayalı 30 yıl oldu ve şahsen beğendiğim çok sayıda şeyin olduğunu söyleyebilirim. LUNAR'ın ben şirkete girmeden çok önce tasarladığı Xootr da bunlardan biri. Xootr, üst sınıf tüketiciye dönük bir scooter. Piyasaya sürüldükten altı ay sonra, bu kez Razr'ın çıkardığı alt sınıftan tüketicilere dönük scooter belki bü-

yük bir patlama yaptı; ama Xootr, yine de yetişkin kullanımına dönük scooterlarda altın standart haline geldi.

Xootr güzel bir makine. Yetişkinlere uygun büyük bir platformu olan işlenmiş alüminyum veya magnezyum bir gövdeye sahip. Geniş çaplı 180 milimetrelük poliüretan lastikleri ve neredeyse sürtünmesiz bilyeli yatağı sadece birkaç itirmeyle bütün bir şehir bloğunu geçmenizi sağlıyor. Yavaşlamanız için bir el freni de var, çünkü hafif yo-

kuş aşağı gittiğinizde saatte 25 kilometrelük bir hıza ulaşmanız mümkün.

Xootr, benim her gün Chicago'daki ofisime gidip gelme sorunuma yanıt oldu. Banliyöden trene biniyorum ama çalışma yerim istasyondan iki kilometre kadar uzakta ve taksiler çok pahalı. Aslında Xootr, yürüme ile taksi tutma arasındaki boş yeri dolduran bir ulaşım aracı. Katlanabildiği için trene alabiliyorum, daha sonra açıp hiç ter içinde kalmadan ofise gidebiliyorum. Bunu

bir Razr'la yapamazsınız, çünkü dışardan bakıldığında bir ahmak gibi görünürsünüz.

Xootr, 30 yıl aradan sonra scooterlara yeniden hayat kazandırdı. Eski olan her şeyin tekrar yeni olabileceğini anlamamı sağladı. Tek yapmanız gereken boş yeri bulmak. Scooterlar çocukların oynacağıydı ve Razr bunu hemen fark etti. Xootr ise aslında bir ulaşım aracıydı, bu açıdan yeni ve farklıydı.

ARROW HART TİCARİ ELEKTRİK PRİZİ

ARROW HART COMMERCIAL ELECTRICAL RECEPTACLE⁹

Matthew Marzynski¹⁰

Gençliğimde benden bir ticari elektrik prizini yeniden tasarlamam istendiğinde bundan önemli bir ders aldım. Önce, işimin prizinin görünüşünün iyi olmasını sağlamak olduğunu düşündüm. Oysa ticari prizlerde asıl önemli olanın tamamen tesisatçıyla etkileşimi olduğunu öğrendim.

Örneğin ticari prizlerin çoğu kenarları renkli bağlantı vidalarına sahiptir; siyah kablolar için altın, beyaz kablolar için krom kullanılır. Elektrikçiler vidaları standart tornavidalarla da Phillips tornavidalarla da açabilirler. Vidalar tamamen dışarı çıkmadığı için onları yere düşürmeniz engellenir.

Kabloları bağlamanın tek yolu bu değildir. Onları arkadaki deliklerin içine de sokabilirsiniz; oradaki tek taraflı göz onları tuttuğu için dışarı çıkmazlar. Prizin arkasındaki bir plastik kanal, kabloların soyulacağı uzunluğu tam olarak gösterir, böylece prizi deliğe yerleştirdiğinizde açıkta metal bırakmazsınız. Bir hata yapmanız durumunda ayrıca gözün kilidini açmak için bir kare delik vardır.

Prizin her iki ucunda vida delikleri olan bağlantı çıkıntıları da vardır. Her bir çıkıntının iki tarafında büyük elektrik kutularına oturması için birer tavşankulağı bulunur. Eğer kulaklar çok fazla yer kaplıyorsa, o zaman da kulaklar ile çıkıntı arasında bulunan boşluk, kulakların kolayca bükülmesini sağlar. Bu yerlerin büyüklükleri prizi kuran kişinin en sık kullanılan kablo ölçekleri olan 12 ve 14'ten yalıtımı karşılamak için bu yerleri kullanabileceği şekilde belirlenir.

Bu şeyin içine ne kadar çok şeyin tıkıştırıldığını düşünün. Bir kez yapıldı mı her şey elektrik kutusunun içine tıkıştırılmış oluyor ve belki de içini bir daha hiç görmüyorsunuz. Bunu endüstriyel tasarımın adsız kahramanı yapan şey budur.

Buradan benim öğrendiğim şey, her nesnenin kendi evreni içerisinde işlemesi gerektiği oldu. Yüzeyden daha derine baktığınızda, bir işe başlayıp hızlıca bitirmek isteyen inşaatçılara nasıl yardımcı olduğunu anladığımızda, bu deneyim bir duygudaşlık, mühendislik, tasarım ve değer dersi haline geliyor.

⁵ Fotoğraf hakları: Supercorsa bisikletleri Cinelli ABD

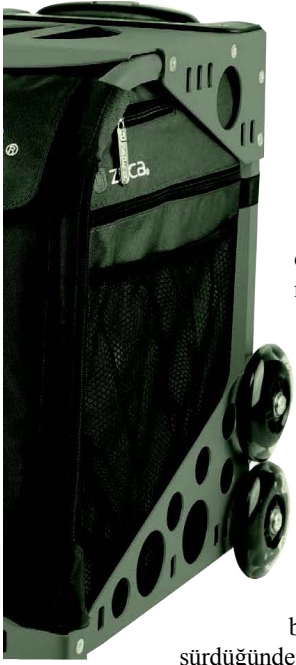
⁶ Chadwick Studio Yöneticisi, Aeron Koltuğu'nun Tasarımcısı

⁷ Fotoğraf Hakları: Xootr

⁸ LUNAR Chicago İşletme Müdürü, IDSA Eski Başkanı

⁹ Fotoğraf Hakları: Eaton

¹⁰ Fluke Corp., Endüstriyel Tasarım Müdürü

ZÜCA BAVUL

ZÜCA BAG¹¹

Marianne Grisdale¹²

Yakın bir zamana dek bavullarımızın hiçbirinde tekerlek yoktu.

İnsanlar bunun uygun maliyetli olmadığını söylediği için tekerlek önerileri geri çevriliyordu.

En sonunda birisi tekerlekli bavulları piyasa

sürdüğünde ilk düşüncemiz

“hadi canım!” oldu. Oysa fikir çok

basitti ve kabul görmesinin bu kadar

uzun sürmesi hayret vericiydi.

Daha sonra tasarımcılar, dört köşenin her birine tekerlek eklediler ve bu dönen tekerlekler sayesinde bütün ağırlığı tek bir ele vermek yerine dik duran bavullarla yürüyebilmek mümkün oldu. Son icat da tekerlekli bir mini dolaba benzeyen Züca oldu. Bir yetişkini taşıyabilecek sağlamlıkta, hafif bir alüminyum iskelete sahip. Aynı zamanda arkasında iki dizi büyük tekerleği var. Bavul tekerleklerinin kolaylıkla hareket etmesini sağlıyorlar ve belki bavulu uçaklardaki baş üzerindeki bagajlara koyulamayacak kadar büyük kılıyorlar ama merdivenlerden sorunsuzca çıkartılmasını sağlıyorlar.

Küçükken artistik buz pateni yapardım. Buz patencilerinin çoğu çocuktur ve buz pateni çantalarını her zaman bagajlara ve

dolaplara atıp çıkartırlar. Bu patenlerin fiyatı 1.200 \$ ile 1.500 \$ arasındadır. Bu yüzden tekrar buz pateni yapmaya başladığımda patenlerimi koyup koruyabileceğim bir çantam olsun istedim ve Züca'nın kaynaklı metal çerçevesi çok iyi bir koruma sağlıyordu.

Paten sahasına taşıyabileceğiniz türden şeyleri tutmak için gereken bölmeleri de Züca'ya uyarlayabilirsiniz. Tekerlekli dönebilen bir mini dolap gibi çalışır. Kitap taşıyan öğrencilerden bütün malzemelerini yanlarında taşımaları gereken makay sanatçılarına dek herkesin bu çantayı kullanmasının nedeni budur. İlk kullandığımda ben, çocukken neden kimse benim için böyle bir şey tasarlamadı diye düşündüğümü söylemeliyim.

Züca, benim üzerinde çalıştığım bir el arabasına da ilham kaynağı oldu. Kaynaklı çelik gibi kalite vaat eden dayanıklı bir şeyi ağırlığı azaltan, sivri köşeleri kaldıran ve daha yumuşak ve cana yakın bir görünüm veren kumaş öğelerle birleştirme fikri üzerinde düşünmeme yol açtı.

NEST ÖĞRENEN TERMOSTAT

NEST LEARNING THERMOSTA¹³

Tad Toulis¹⁴

Apple'dan beri tasarımcılar, bir nesnenin geometrisini kullanıcı etkileşimiyle harmanlamak için eskisinden daha fazla uğraşıyorlar. Apple-sonrasında mekanik tasarımın dijital teknolojiyle entegrasyonunun müthiş bir örneği de Nest termostatları oldu. Bu aslında tesadüf değildi, çünkü onu geliştirenlerden Tony Fadell Apple'ın iPod ve iPhone ekiplerini yönetmişti ve Frank Bould'un tasarımları da hep bir mühendislik estetiği taşıdı.

Nest tasarımı bizim bir termostatın nasıl görünmesi gerektiği algımızdan yola çıkıyor. Honeywell'in ikonik termostatları gibi, onun da dairesini istediğimiz yere döndürerek ayarladığımız yuvarlak bir gösterge ayarı var. Nest, buna söz konusu mekanik fonksiyonu dijital navigasyona bağlamasıyla daha karmaşık bir işlevsellik ekliyor. Gösterge ayarını

basıp çevirerek her türlü menüye geçiş yapabilmemiz, mekanik ile dijitalin harmanlandığını gösteriyor.

Sonuç, son derece şık ve pratik. İstedığınız sıcaklığı giriyorsunuz ve bir hafta sonra Nest, oda sıcaklığını ayarlamak için tercihlerinizi otomatik olarak hesaplıyor. Evde olmadığımızı algılıyor ve ısıtma veya soğutmayı kapatıyor. Diğer odalardaki uzaktan sıcaklık sensörleri ve akıllı telefonunuzla haberleşmek için de kablosuz iletişim teknolojisini kullanıyor.

Sezgisel analog bir cihazı dijital bir içeriğe bağlamak gerçekten çok güçlü bir fikir. Günlük hayatımda bir Toyota Prius hibrit araç kullanıyorum ve onun başlangıç düğmesine ilk bastığım an benim için müthiş bir deneyim olmuştu. Bazı gelenekçiler anahtar tercih edebilir belki,

ama otomobilimi, tüketici elektroniğinin sofistike bir ürünü müş gibi tek bir düğmeyle harekete geçirebilmek bende “bu başka türden bir araba” hissi uyandırmıştı.

Üzerinde çalıştığım işlerde, geçmişteki mekanik örnekleri alıp akılcı biçimde nasıl dijital hale getirebileceğimiz konusuyla uğraşıyorum. Böylece parçalarının toplamından daha fazlası oluyorlar. Yapmaya çalıştığımız şeyi çoğaltmak için ona sadece dijital davranış eklemek istiyoruz ve böylece farklı şekilde yapılamayacak şeyleri yerine getirmeye amaçlıyoruz. ■

¹¹ Fotoğraf Hakları: ZÜCA

¹² Yaratıcı Yönetici, TEAMS Design USA Inc.

¹³ Fotoğraf Hakları: © Nest

¹⁴ Sonos, Inc. Yaratıcı Başkan Yardımcısı, 2014 IDSA International Design Excellence Awards [Uluslararası Tasarım Mükemmeliyet Ödülleri] Jüri Başkanı